

S. GERARD CLAUSON'UN ETİMOLOJİK SÖZLÜĞÜNDE YENİSEY YAZITLARIYLA İLGİLİ VERİLER

Erhan AYDIN*

ÖZET

Bu yazıda, S. Gerard Clauson'un 1972 yılında Oxford Üniversitesi tarafından yayımlanan *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish* adlı etimolojik sözlüğündeki Yenisey yazıtlarıyla ilgili veriler bir araya getirilmiştir. Clauson, özellikle Malov'un 1952 yılında 51 Yenisey yazıtını yayımladığı *Yeniseyskaya Pis'mennost' Tyurkov, teksti i perevodı* adlı eserindeki verileri kullanmış, kimi zaman Malov'dan farklı okumuş veya anlamlandırmıştır.

Bu çalışmada, Clauson'un etimolojik sözlüğüne serpiştirilmiş durumdaki Yenisey yazıtlarıyla ilgili veriler bir araya getirilmiş, Malov ve Clauson'dan sonraki Yenisey yazıtları ile ilgili yayınlardaki verilere de çeşitli göndermeler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: S. Gerard Clauson, EDPT, Etimolojik Sözlük, Yenisey Yazıtları.

DATA REGARDING YENİSEY INSCRIPTIONS IN S. GERARD CLAUSON'S ETYMOLOGICAL DICTIONARY

ABSTRACT

In this article, data, regarding Yenisey inscriptions in S. Gerard Clauson's *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish* which was published by Oxford University in 1972, have been put together. Clauson especially used the data of Malov's 51 Yenisey inscription which was published in 1952 in

---

*Yrd. Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, KAYSERİ, erhana@erciyes.edu.tr

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*
Volume 4/4 Summer 2009

Yeniseyskaya Pis'mennost' Tyurkov, teksti i perevodı, and sometimes he read and named differently from Malov.

In this article, data about Yenisey inscriptions which are scattered throughout Clauson's etymological dictionary have been put together, and some references, too, have been made to subsequent studies to Malov and Clauson.

Key Words: S. Gerard Clauson, EDPT, Etymological Dictionary, Yenisey Inscriptions.

Giriş:

Clauson'un 1972 yılında Oxford Üniversitesi tarafından yayımlanan *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish* adlı etimolojik sözlüğü, yayımlandığı günden bu yana sürekli başucu kitabı olmuştur. John R. Krueger, *Mongolian Studies, Journal of the Mongolia Society* (vol. 2, 1975, 143-149) dergisinde yayımlanan ve sözlükteki Moğolca verileri incelediği "Eski Türkçede Moğolca" (Türkçeye çeviren: Mustafa S. Kaçalın, *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 4, 2002, 207-214) adlı makalesinde, "Bu sözlüğün yardımı olmaksızın hiçbir Türkçe ve Altay dilbilim çalışması başarılı olamaz" diyerek sözlüğün önemini belirtmiştir.

13. yy. öncesi leksikolojik verileri ele alan Clauson, önce Orhon yazıtları diye adlandırılabilen ünlü yazıtlardan, ardından Yenisey yazıtlarından örnekler vermiş ve daha sonra Uygur ve Hakaniye Türkçelerinden örneklerle ilgili maddeyi tamamlamıştır. Bu çalışmada Clauson'un, S. E. Malov'un *Yeniseyskaya Pis'mennost' Tyurkov, teksti i perevodı* (Moskova-Leningrad, 1952) adlı eserinden hareketle verdiği örnekler hem Malov ile hem de Malov'dan sonraki belli başlı çalışmalarla karşılaştırılmış ve gerektiğinde maddenin altına açıklayıcı notlar düşülmüştür. Özellikle çok satırlı bazı yazıtların daha sonra yapılan yayımlarındaki satır farklılıkları belirtilmiştir. Bu sayede yazı, basit bir derleme olmaktan çıkarılmaya çalışılmıştır.

Clauson'un Mal. kısaltmasıyla verdiği ilk rakam Malov 1952'deki yazıt numarasını, ikinci rakam ise yazıttaki satırı göstermektedir. Clauson'un verilerinin ardındaki parantez içerisine yazıtın bugün belirlenen numarası ve adı yazılarak okuyucuya kolaylık sağlanmaya çalışılmıştır. Clauson'un verdiği üst üste iki nokta (:) sözcükteki uzun ünlünün varlığını işaret etmektedir. Bu

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

bakımdan üst üste iki nokta hangi sesin sonunda bulunuyorsa o ünlünün uzun olduğu anlaşılmalıdır. Clauson'un ünlü uzunluğunu gösteren üst üste iki noktası ile karışması endişesiyle madde başları yazılırken sözcüğün sonuna üst üste iki nokta işareti konmamış, sözcük sadece koyu harflerle yazılmıştır. Madde başları alfabetik verilmiş olup madde başının bulunduğu ilk paragrafın sonundaki a ve b'li rakamlar sözlükteki yerini; rakam a'lı ise sayfanın sol sütununu, b'li ise sağ sütununu göstermektedir.

1. S. Gerard Clauson'un Yenisey Yazıtlarıyla İlgili Verileri:

adaqlıĝ 'having legs, or feet': *tört adak<lıĝ> yulkım sekiz adaklıĝ barımım* 'my four-footed livestock and my eight-footed goods' Mal. 10, 10 (E 10: Elegest I, 10); 11, 3 (E 11: Begre, 3); 42, 6 (E 42: Bay-Bulun I, 6). 48b.

adşıl- 'to be separated, parted; to break away from'. *baĝım bodunımka adşıltım* 'I was parted from my clan and people (by death)' Mal. 27, 3 (E 27: Oya, 3); 27, 7 (E 27: Oya, 7); 28, 2(?) (E 28: Altın-Köl I, 2), 28, 3(?) (E 28: Altın-Köl I, 3), 28, 6 (*adşılu: bardı:*) (E 28: Altın-Köl I, 6); 29, 3 (E 29: Altın-Köl II, 3). 68b.

adşın- Bu fiil madde başı olarak alınmamış, *ataç* maddesinde verilmiş ve soru işareti ile karşılanmıştır. Ayrıntı için bk. *ataç*.

al- 'to take; to capture': *altı: yegi:rmi: yaşıma: almış kunçuyım* 'my wife whom I married at the age of sixteen' Mal. 48, 7 (E 48: Abakan, 7). 124b.

Clauson Abakan yazıtının (E 48) 7. satırında geçen cümlelerin sonunu, kaynak olarak verdiği Malov'dan farklı almıştır. Malov cümlelerin sonunu *kunçuy siz bökmidim ağaçım* olarak okumuştur (1952: 96), Clauson ise cümleyi *kunçuyım* olarak tamamlamıştır (s. 124b). Vasilyev *kunçuyumuz* şeklinde okunmaya elverişli bir harf çevrimi vermiştir (1983: 32). Yenisey yazıtlarının en son çalışmalarından olan Kormuşin 2008'de ise *kunçuyınız* olarak okunmuştur (s. 139).

alın- Refl. of *al-*; originally 'to take for oneself': *beş yegirmi: yaşda: alınmışım kunçuyıma* (I have been parted) 'from my wife whom I took (in marriage) at the age of fifteen' Mal. 11, 1 (E 11: Begre, 1). 148a.

Clauson'un, *kunçuyıma* olarak verdiği son sözcükte yazım yanlış olmalıdır.

alp Basically 'tough, resistant, hard to overcome'; originally applicable both to persons, when the conventional translation 'brave' is reasonably accurate, and to inanimate objects and even to abstract

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

ideas like ‘danger’: *atsar alp ertiniz* ‘you were powerful when shooting’ Mal. 28, 2 (E 28: Altın-Köl I, 2); *alpın için erdemi:n için* Mal. 31, 2 (E 31: Uybat II, 2); *Alp P. N.* Mal. 10, 5 (E 10: Elegest I, 5), 16, 1 (E 16: Çaa-Höl IV, 1); *er erdemim için alpın* Mal. 11, 9 (E 11: Begre, 9). 127b-128a.

altmış ‘sixty’: *tokuz altmış er* ‘fifty-nine men’ Mal. 48, 3 (E 48: Abakan, 3); Mal. 26, 10 (E 26: Oçurı, 10); *altmış yaşında*: ‘in my sixtieth year’ Mal. 1, 1 (E 1: Uyük-Tarlak, 1); *altmış at bintim* ‘I rode sixty horses’ (in the course of my life) Mal. 41, 9 (E 41: Hemçik-Çırgakı, 9). 130b.

altu:n ‘gold’. A very early l.-w. in Mong. as *atlan*: *altu:n kümüşiğ* Mal. 11, 9 (E 11: Begre, 9); *altu:n ké:ş* ‘golden quiver’ Mal. 25, 3 (E 25: Oznaçennoe I, 3). 131a-b.

anta: Loc. of *ol* used as an Adv. normally of place ‘there’, and in the earlier period, of time, ‘then’, in the latter case usually followed by a Postposn. *anta*: ‘there’ Mal. 11, 3 (E 11: Begre, 3). 176b.

Clauson’un Yenisey yazıtlarındaki ö işaretini *nt* sanması doğaldır. Çünkü bu işaret Moğolistan’daki büyük kağanlık yazıtlarında *nt* sesini karşılar. Oysa bu işaret Yenisey yazıtlarında *ŋ* (*ng*) sesini karşılamakta kullanılmıştır. Bu bakımdan Clauson’un *anta* okuyuşu *aŋa* olacaktır. Zaten Malov da aynı şekilde *anta* okumuştur (1952: 30). İşaretin E 11: Begre yazıtındaki okunuşu ile ilgili bk. (Vasilyev 1983: 20); (Kormuşin 2008: 104).

ara: ‘between (two places), among (a number of people)’: *él ara:da* ‘from within the realm’ Mal. 30, 4 (E 30: Uybat I, 4); *el ara*: Mal. 32, 10 (E 32: Uybat III, 10). 196a-b.

Clauson’un Malov’dan hareketle verdiği *él ara:da* okuyuşunda tespit edilen r^1 ünsüzünün n^2 olduğu anlaşılmış ve Yenisey yazıtlarının Malov’dan sonraki nüsheleri tarafından *él arada* değil de *ilinde* şeklinde okunmuştur. bk. (Vasilyev 1983: 25 ve 65); (Kormuşin 2008: 122).

art- ‘to become bigger, increase; to be, or become, excessive’: *artzu:n* ‘may it increase’ Mal. 48, 4-5 (E 48: Abakan, 4-5). 201b.

a:t (a:d) ‘name’: *er atım* ‘my name as an adult’ (as opposed to a child) Mal. 38, 3 (E 38: Ak-Yus I, 3); *atım* ‘my name is’ (common beginning of an inscription) Mal. 1, 2 (E 1: Uyük-Tarlak, 2); *er atım* ay. Mal. 2, 5 (E 2: Uyük-Arjan, 5); *oğlan atım* ‘my name as a child’ Mal. 45, 1 (E 45: Köjeelig-Hovu, 1). 32b-33a.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

ataç 'little, i.e. dear, father': *amtu: ataçımka: adrındım (?adrıldım)* 'I have now been parted from my dear father' Mal. 32, 14 (E 32: Uybat III, 14).

adrın- fiili Yenisey yazıtlarının naşirlerince bu şekilde okunmuştur. Krş. (Vasilyev 1983: 26 ve 66); (Kormuşin 2008: 126). Gerçekten de yazıtın 13. ve 14. satırında geçen bu fiildeki ünsüz, yazıtın fotoğraflarında *n'* sesine benzediği gibi *l'* sesine de benzemektedir. Tespitlerimize göre *adrın-* şekli E 32: Uybat III yazıtından başka herhangi bir metinde geçmemiştir. Bu bakımdan Clauson, fiile kuşkuyla bakmakta haklıdır.

a:y originally 'the moon'; hence from the earliest period 'a (lunar) month': *on ay élti: ögüm oğlan* 'the son of my mother who carried me (in her womb) for ten months' Mal. 29, 5 (E 29: Altın-Köl II, 5) ve 28, 7 (E 28: Altın-Köl I, 7); *kö:k teñri:de: kün ay a:zdım* 'I strayed from the sun and moon in the blue sky' Mal. 10, 3 (E 10: Elegest I, 3), Mal. 11, 1 (E 11: Begre, 1), Mal. 44, 4 (E 44: Kızıl-Çıraa II, 4), Mal. 45, 5 (E 45: Köjeelig-Hovu, 5). 265a-b.

Clauson'un Malov 1952'den hareket ederek Mal. 29, 5 (E 29: Altın-Köl II, 5) olarak verdiği yer, Klyaştorıny (1976: 261) ve Vasilyev'de 1 (1983: 25); Tekin'de L1 (1998: 6) ve Kormuşin'de 5. satırdır (2008: 121). E 28: Altın-Köl I yazıtının 7. satırı olarak verilen örnek ise Klyaştorıny (1976: 260) ve Vasilyev'de 1 (1983: 25); Tekin'de L1 (1997: 211) ve Kormuşin'de ise 4. satırdır (2008: 119). Clauson'un Mal. 11, 1 (E 11: Begre, 1) olarak verdiği örnek Vasilyev'de 2 (1983: 20), Kormuşin'de ise Malov'da olduğu gibi 1. satırdır (2008: 103). Clauson'un Mal. 44, 4 (E 44: Kızıl-Çıraa II, 4) olarak verdiği satır Vasilyev (1983: 31) ve Kormuşin'de 3. satırdır (2008: 133). Clauson'un verdiği son örnek ise E 45: Köjeelig-Hovu yazıtının 5. satırında geçen *ay* sözcüğüdür. Ancak *ay* sözcüğünün önündeki sözcükle birlikte, gerek Vasilyev (1983: 31) ve gerekse Kormuşin (2008: 136) tarafından *kün ay* değil *küngä* okunduğu görülmektedir. Gerçekten de sözcük *küngä* okunacak biçimde yazılmıştır.

a:z- 'to go astray, to lose one's way': Mal. 10, 3 (E 10: Elegest I, 3). vb. 279a.

Clauson'un *azı-* değil *az-* olarak okumayı tercih ettiği görülmektedir.

ba:ğ 'bond, tie, belt; a confederation': *bağım bodunımka adrıldım* 'I have been parted (by death) from my confederation and people' Mal. 27, 7 (E 27: Oya, 7), Mal. 38, 4 (E 38: Ak-Yus I, 4). *altı: bağ* 'the six confederations': *altı: bağ bodun* Mal. 1, 2 (E 1: Uyük-Tarlak, 1), Mal.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

5, 2 (E 5: Barık I, 2), Mal. 24, 5 (E 24: Haya-Baji, 5), Mal. 49, 4 (E 49: Bay-Bulun II, 4). 310b.

Clauson'un Malov'a dayanarak verdiği Mal. 5, 2 (E 5: Barık I, 2) örneğinde *bag* sözcüğü yazıtın sonraki naşirlerinden Vasilyev tarafından *altı ug<...>bodunda* (1983: 17), Kormuşin tarafından ise *altı oğuş bodunda* şeklinde okunmuştur (2008: 96). Clauson'un Mal. 24, 5 (E 24: Haya-Baji, 5) olarak verdiği *altı bag* örneğinin bulunduğu E 24: Haya-Baji yazıtının metni hem Vasilyev hem de Kormuşin'de bulunmamaktadır. İ. L. Kızlasov'da ise 7. satır olarak verilmiştir (1994: 194). Clauson'un Mal. 49, 4 (E 49: Bay-Bulun II, 4) olarak verdiği örnek ise L. R. Kızlasov'un "Novaya datirovka yeniseiskoy pis'mennosti" (*Sovyetskaya Arheologiya* 1960/3) adlı yazısından alınmıştır. Bu durumda Clauson'un Yenisey yazıtlarındaki örnekleri verirken yalnızca Malov 1952'ye bağlı kalmadığı anlaşılmaktadır. Yazıtın en son müstakil yayımında ise 4. satır olarak verilmiştir (Tekin 2000a: 82).

balbal 'a stone pillar erected on a grave in token of an enemy killed by the deceased and occasionally inscribed with the name of the enemy': *türk xan balbalı*: Mal. 32, 10 (E 32: Uybat III, 10). 333a.

ba:n- Refl. of *ba:-*: 'to bind on oneself; to be bound': Mal. 3, 2 (*ké:ş*) (E 3: Uyük-Turan, 2). 347b-348a.

ba:r 'existence, property': *bar için* Mal. 48, 1 ve 2 (E 48: Abakan, 1 ve 2); *tört oğlu:m bar için* 'because I had four sons' Mal. 20, 1 (E 20: Çaa-Höl VIII, 1).

bar- 'to go, to go away': *adrılı: bar-* 'to be parted (from one's friends, etc.) and go away', 'to die' Mal. 28, 6 (E 28: Altın-Köl I, 6); 29, 3 (E 29: Altın-Köl II, 3); *erdemin için él ara:da: kara: xanka: barıpan yalavaç barıpan kelmediñiz* 'because of (your) high qualities in the realm you went to Kara Xan (the Karakhanid court), you went as an ambassador but did not come back' Mal. 30, 4-5 (E 30: Uybat I, 4-5). 354a-b.

Clauson'un Mal. 28, 6 (E 28: Altın-Köl I, 6) olarak verdiği örnek Klyaştorıny (1976: 261) ve Vasilyev'de 7 (1983: 25); Tekin'de R1 (1997: 211); Kormuşin'de 9. satır olarak verilmiştir (2008: 119). Clauson'un Mal. 29, 3 (E 29: Altın-Köl II, 3) olarak verdiği örnek ise Klyaştorıny (1976: 262) ve Vasilyev'de 5 (1983: 25); Tekin'de F2 (1998: 6) olarak verilmiştir.

bars a very early Iranian l.-w., but from which Iranian language it was taken is uncertain. 'leopard': *barsığ* Mal. 11, 10 (E 11: Begre, 10);

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

Küç Bars 14, 1 (E 14: Çaa-Höl II, 1); 17, 1 (E 17: Çaa-Höl V, 1). 368a-b.

baş ‘head, head (of an army)’: *baş* Mal. 2, 5 (E 2: Uyük-Arjan, 5) ve 49, 2 (E 49: Bay-Bulun II, 2). 375a-b.

başla- ‘to begin, to lead’: *otuz erig başlayu*: ‘leading thirty men’ Mal. 32, 12 (E 32: Uybat III, 12); *kırk yıl él tutdu:m bodun başladım* ‘for forty years I held the realm and led the people’ Mal. 45, 4 (E 45: Köjeelig-Hovu, 4). 381b-382a.

Clauson’un Mal. 45, 4 (E 45: Köjeelig-Hovu, 4) olarak verdiği örnek, yazıtın 3. satırından itibaren başlamaktadır. Çünkü *kırk yıl* ibaresi 3. satırın sonunda bulunmaktadır. *Başladım* çekimli fiili ise Malov’dan sonraki naşirlerden Vasilyev tarafından *basıydım* okumaya elverişli bir harf çevrimi ile verilmiştir (1983: 31); Kormuşin ise Malov gibi *başladım* okumuştur (2008: 135). Yazıtın fotoğraflarına bakıldığında hem geniz *n* sesini hem de *l²* sesini andıran harf ile yazıldığı anlaşılmaktadır. Gerçekten de *η* ile *l²* harfinin yazımı birbirine çok benzer. Bu bakımdan harfin teşhisi güçlük çıkardığında herhâlde sözcüğün anlamından hareket edilmelidir. Oysa *bodun basıy-* ibaresinde geniz *n* sesinin bulunması mümkün değildir. *Bas-* fiilinin dönüşlü çatısı olması gereken sesin *η* değil *n* olması gerekir. Bu durumda fiilin *basıy-* değil *başla-* okunması gerekir. Nitekim Tekin de *başladım* okumuştur (2000b: 234).

ba:y ‘rich, a rich man’: *bay*: P. N. Mal. 17, 1 (E 17: Çaa-Höl V, 1). 384a.

bediz ‘ornamentation’: *bedizi:n üçün* ‘for their ornamentation’ Mal. 32, 10 (E 32: Uybat III, 10). 310a.

Uybat III (E 32) yazıtının 10. satırında geçtiği belirtilen *bädiz* sözcüğü Vasilyev’de de aynıdır (1983: 26). Malov ve Vasilyev’de 10. satır, Kormuşin’de 5. satır olarak verilmiştir. Bu satırın başında bulunması gereken *bädiz* sözcüğü Kormuşin tarafından *är ärdämin* olarak okunmuştur (2008: 125). Aslında sorun şuradan kaynaklanmaktadır: İster Malov ve Vasilyev’deki gibi 10. satır olsun, ister Kormuşin’deki gibi 5. satır olsun, satırın ilk harfleri net seçilemediği için naşirlerce farklı okunmuştur. *Bädiz* sözcüğünün Yenisey yazıtları içerisinde Uybat VII (E 83) yazıtının 2. satırında *bädiz(?)* olarak ve Tepsey I (E 111) kaya yazıtında ise *bädizlig* olarak geçtiği tespit edilmiştir.

be:g ‘the head of a clan, or tribe, a subordinate chief’: *altu: bağ bodunka: beg ertim* ‘I was the chief of teh Six Confederations’ Mal. 1, 2 (E 1: Uyük-Tarlak, 2).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

beglik ‘the rank or status of *beg*’ or ‘fit to hold such a rank’: *beglik kası* ‘his family of chiefs’ Mal. 26, 9 (E 26: Oçurı, 9).

ben ‘I’: *men* Mal. 28, 7 (E 28: Altın-Köl I, 7); 29, 1 (E 29: Altın-Köl II, 1); 32, 7 (E 32: Uybat III, 7). *baña* Mal. 12, 11 (Clauson’un 12, 11 olarak verdiği yer 10, 11 şeklinde düzeltilmelidir. 10, 11: E 10: Elegest I, 11).

beḡgü (?beḡgö) ‘eternal, everlasting’: *beḡgü: min tike: berti:* ‘he erected my memorial’ Mal. 28, 4 (E 28: Altın-Köl I, 4); *beḡgü: si:* Mal. 30, 3 (E 30: Uybat I, 3); 27, 8 (E 27: Oya, 8); 33, 3 (E 33: Uybat IV (Uzun-Oba I), 3); 36, 3 (E 36: Tuba II, 3); *beḡkü:* 39, 1 (E 39: Kara-Yus I, 1); 48, 6 (E 48: Abakan, 6); *meḡkü:* Mal. 39, 5 (E 39: Kara-Yus I, 5); *beḡü: sü:* Mal. 9, 3 (E 9: Kara-Sug, 3); 42, 5(?) (E 42: Bay-Bulun I, 5); *beḡgü: m* Mal. 13, 5 (E 13: Çaa-Höl I, 5); 24, 2 (E 24: Haya-Bajı, 2); *beḡkü: min* Mal. 20, 1 (E 20: Çaa-Höl VIII, 1). 350b-351a.

Clauson’un Mal. 28, 4 (E 28: Altın-Köl I, 4) olarak verdiği yer Klyaştorıny (1976: 261) ve Vasilyev’de 9 (1983: 25); Tekin’de R3 (1997: 211); Kormuşın’de ise 7. satır olarak verilmiştir (2008: 119). Clauson’un Mal. 30, 3 (E 30: Uybat I, 3) olarak gösterdiği yer Kormuşın’de 2. satır olarak verilmiştir (2008: 122). Mal. 33, 3 (Uybat IV (Uzun-Oba I), 3) örneğinin bulunduğu satır Malov tarafından *bāḡgü ārti* okunmuş (1952: 65); Vasilyev aynı yeri *b²ḡgür²t²i* okumuştur (1983: 26). Kormuşın ise *bāḡkü yār* okumuştur (2008: 22). Herhâlde Malov gibi *bāḡgü ārti* okumak daha doğrudur.

beḡiz ‘the complexion’: *üz er yüzi: begler beḡizi: beglik* ‘the faces of the ..., and the complexion of the *begs* is worthy of *begs* (?)’ Mal. 26, 9 (E 26: Oçurı, 9). 352a.

bé:r- ‘to give’: *beḡgü: tike: ber-* ‘to erect a memorial (to someone)’ Mal. 28, 4 (E 28: Altın-Köl I, 4); 30, 3 (E 30: Uybat I, 3); 48, 9 (E 48: Abakan, 9). 354b.

Clauson’un Mal. 28, 4 (E 28: Altın-Köl I, 4) olarak verdiği yer Klyaştorıny (1976: 261) ve Vasilyev’de 9 (1983: 25), Tekin’de R3 (1997: 211), Kormuşın’de ise 7. satır olarak verilmiştir (2008: 119). Clauson’un Mal. 30, 3 (E 30: Uybat I, 3) olarak verdiği yer ise Kormuşın’de 2. satırdır (2008: 122).

bé:ş ‘five’: *béş kırk* ‘thirty-five’ (years of age) Mal. 25, 4 (E 25: Oznaçennoe I, 4); *béş yaşımta:* ‘in my fifth year’ Mal. 45, 2 (E 45: Köjeelig-Hovu, 2); *yegirmi: yaşımda:* ‘in my twentieth year’ Mal. 11, 9 (E 11: Begre, 9). 376a.

Clauson, Mal. 11, 9 (E 11: Begre, 9) olarak verdiği satırda Malov’un *bāş yägirmi yaşımda* (1952: 33) okuyuşundaki *beş*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

sözcüğünün, satırdaki anlam bağlamından hareket ederek fazla olduğunu düşünmektedir.

biy ‘a thousand’: *biy* Mal. 3, 5 (E 3: Uyük-Turan, 5); 42, 2 (E 42: Bay-Bulun I, 2); *biy* Mal. 45, 8 (Köjeelig-Hovu, 8). 346b-347a.

bilge: ‘a wise man, Counsellor’: *uz bilge: çayşı*: Proper Name, Mal. 31, 1 (E 31: Uybat II, 1); *Bilge* 13, 3 (E 13: Çaa-Höl I, 3); 24, 6 (E 24: Haya-Baji, 6). 340a-b.

Clauson'un Mal. 13, 3 (E 13: Çaa-Höl I, 3) olarak verdiği verdiği yer Vasilyev (1983: 21) ve Kormuşin'de 4. satırdır (2008: 33).

bilin- ‘to know oneself, to know one's own (something Acc.); to be known’: *altı: yaşımta: kaş adırdım bilinmedim* ‘in my sixth year I was parted from my father, I did not know him’ Mal. 32, 16 (E 32: Uybat III, 16). 343b-344a.

bin- ‘to mount, or ride (a horse, etc., Acc.)’: Mal. 41, 9 (E 41: Hemçik-Çırgakı, 9). 348a.

bi:r ‘one’: *bir otuz yaşımda*: ‘in my twenty-first year’ Mal. 15, 1 (E 15: Çaa-Höl III, 1). 353b-354a.

biti- ‘to write; to write (something Acc.)’: *bitigli*: Mal. 24, 3 (E 24: Haya-Baji, 3); *bitidim* 42, 6 (E 42: Bay-Bulun I, 6). 299b-300a.

boğrak Hap. leg. in a rather wellpreserved inscription. *biy boğrak yuntum sizime*: ‘you my thousand sturdy (?) horses’ Mal. 45, 8 (E 45: Köjeelig-Hovu, 8). 307b.

boğun ‘clans, an organized tribal community, a people’: *kara: boğun* Mal. 32, 6 (E 32: Uybat III, 6); *altı: bağ boğun* ‘the people of the Six Clans’ Mal. 1, 2 (E 1: Uyük-Tarlak, 2); 5, 2 (E 5: Barık I, 2). 306a-b.

bol- ‘to become (something)’: *üç yaşımda kaşsız boltum* ‘I became fatherless at the age of three’ Mal. 6, 1 (E 6: Barık II, 1); Mal. 45, 2-3 (E 45: Köjeelig-Hovu, 2-3). 331a-b.

bögü: (**bögö:**) ‘sage, wizard’: *Uruşu: Küliğ Tok Bögü Terken* Proper Name (?) Mal. 10, 6 (E 10: Elegest I, 6). 324b.

bu: ‘this’: *bunta*: ‘here’ Mal. 13, 5 (E 13: Çaa-Höl I, 5). 291b-292a.

Malov, Çaa-Höl I (E 13) yazıtının 5. satırının hemen ilk sözcüğünde geçen Ğ şeklindeki işareti *nt* olarak değerlendirdiği için sözcüğü *bunta* şeklinde okumuştur. Oysa bu sözcük Malov'dan sonraki naşirlerce *buña* okunmuştur. Krş. (Vasilyev 1983: 21). Kormuşin ise bu bölümü çok farklı okumuştur (2008: 33).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

buluŷ ‘corner, angle’: *tört buluŷka*: Mal. 31, 3 (E 31: Uybat II, 3). 343b.

buŷsız ‘without care, anxiety, grief’: *tamkalıŷ yıldı: buŷ[sız] er[ti:]* ‘his branded cattle were innumerable’ Mal. 26, 6 (E 26: Oçurı, 6); 26, 7 (E 26: Oçurı, 7) (*bakır*); *buŷu:suz ulğa:t(t)ım* ‘I grew up without a care’ Mal. 7, 2 (E 7: Barık III, 2); 6, 3 (E 6: Barık II, 3). 351b.

çaŷı: 1.-w. Chinese ch’ang shih ‘remembrancer, annalist’ (Giles 450 9, 893): *Uz Bilge: Çaŷı:* Mal. 31, 1 (E 31: Uybat II, 1). 426b.

çavuş ‘army commander’: *Çavuş Tun Tarxan beŷü:si: tike: bertimiz* ‘we have erected a memorial stone to the Army Commander Tun Tarxan’ Mal. 30, 3 (E 30: Uybat I, 3). 399a.

Unvanın geçtiği satır Vasilyev’de 3 (1983: 25); Kormuşın’de ise 2’dir (2008: 122).

çigşi: 1.-w. Chinese *tz’ü shih* (Giles 12, 412 9, 893; Pulleyblank’s Middle Chinese *ts’yek syi*) ‘District Magistrate’: *Kutlu:ğ Çigşi: ben* ‘I was Kutlu:ğ Çigşi.’ Mal. 19, 1 (E 19: Çaa-Höl VII, 1); *Inançu: Külüg Çigşi: ben* Mal. 24, 5 (E 24: Haya-Baji, 5). 417a.

çoçuk ‘sucking pig’: *Çoçuk böri: saŷu:n* if correctly read in Mal. 12, 1 (E 12: Aldı-Bel I, 1). 400b.

Bu kişi adının ilk bölümü Kormuşın tarafından *çoçı* okunmuştur (2008: 105).

ço:r Turkish title rather rare in Turkish texts and perhaps commoner in the Chinese records where it is represented by *cho* (Giles 2, 421). Therefore seems to have been something less than a *xağan* and more than a *beg*, perhaps the head of a small confederation, cf. *elteber*, *irkin*. As regards the pronunciation, the Middle Chinese pronunciation of *cho*, though uncertain, is likely to have been nearer *chor* than *chur* and the Tibetan transcription *çor* points in the same direction: *Él Çor* Mal. 32, 8 (E 32: Uybat III, 8); *Külü:g Çor* Mal. 7, 1 (E 7: Barık III, 1); *Élçi: Çor Küç Bars* Mal. 14, 1 (E 14: Çaa-Höl II, 1). 427b-428a.

éçi: ‘elder brother’: *inim eçimiz* Mal. 29, 4 (E 29: Altın-Köl II, 4); *üç eçime:* 32, 1 ve 13; *eçi:/éçi:* Mal. 6, 2 (E 6: Barık II, 2). 20a-b.

Clauson’un Malov 1952’den hareket ederek verdiği ilk örneğin 29, 4 değil 28, 4 olması gerekmektedir. Malov’un 28, 4’te verdiği örnek *inim eçimiz* değil *inim eçim* olacaktır (1952: 54). Clauson’un verdiği ikinci örnek Vasilyev tarafından *küç:üççmä* şeklinde harf çevrimi ile (1983: 26), Kormuşın’de ise 6. satır olup *küç içiçim-ä* olarak verilmiştir (2008: 126).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

egri: teve: 'humped camels': *egri: teve: élde: kişi:* 'humped camels and people for my realm' Mal. 11, 9 (E 11: Begre, 9). *élde: kişi:m egri tevém (?) tört buthğ(?) yılmam* 'people in my realm, my humped camels, my four (-legged?) livestock' Mal. 46, 3 (E 46: Telee, 3). 115a.

ékki: 'two': *éki* Mal. 31, 5 (E 31: Uybat II, 5); *eki:* Mal. 16, 1 (E 16: Çaa-Höl IV, 1); 42, 5 (E 42: Bay-Bulun I, 5). 100b-101a.

*ékkiz 'twin': *ikizime:* (?) 'from my twin' Mal. 29, 2 (E 29: Altın-Köl II, 2). 119b.

é:l 'a political unit organized and ruled by an independent ruler, realm': *élijiz* Mal. 26, 4 (E 26: Oçurı, 4); *élim* Mal. 29, 7 ve 8 (E 29: Altın-Köl II, 7 ve 8); *El Toğan Tutuk* Mal. 1, 2 (E 1: Uyük-Tarлак, 2); *élimke élçi:si: ertim* 'I was the envoy for my realm' Mal. 1, 2 (E 1: Uyük-Tarлак, 2); *teñri: élimke: evükmedim* 'I could not remain in my sacred realm' Mal. 2, 2 (E 2: Uyük-Arjan, 2). 121b-122a.

Clauson'un Malov 1952'ye dayanarak *teñri: élimke: evükmedim* şeklinde verdiği ibare Mal. 2, 2 yazılmıştır. Bu ibarenin yeri Mal. 3, 2 şeklinde düzeltildikten sonra (Malov 1952: 17) Clauson'un ibaredeki *evükmedim* okuyuşunun hayli ilginç olduğunu belirtmek gerekir.

élet- (?élt) 'to carry': *on ay élti: ögüm oğlan tuğdım* 'I was born a child, whom my mother had carried (in her womb) for ten months' Mal. 29, 5 (E 29: Altın-Köl II, 5). 132a.

Malov 1952'den hareket edilerek Mal. 29, 5 (E 29: Altın-Köl II, 5)'te geçtiği bildirilen örnek Klyaştorıny (1976: 262) ve Vasilyev'de 1 (1983: 25); Tekin'de L1 (1998: 6); Kormuşın'de ise 5. satır olarak verilmiştir (2008: 121).

élle:- Den. V. Fr. *é:l: ta:ş yağı:ğ yağı:ladım él(l)edim* 'I fought foreign enemies and incorporated them in my realm' Mal. 45, 4 (E 45: Köjeelig-Hovu, 4). 126b.

ellig 'fifty': *yüz el(l)ig* Mal. 9, 3 (E 9: Kara-Sug, 3); *el(l)ig öküzin* 'his fifty oxen' 10, 2 (E 10: Elegest I, 2); *ek(k)i: el(l)ig yaşım* 21, 2 (E 21: Çaa-Höl IX, 2); *üç el(l)ig yaşım* 22, 3 (E 22: Çaa-Höl X, 3); *tokuz el(l)ig yaşda* 48, 3 (E 48: Abakan, 3). 141a.

éllig 'having a realm': *él(l)ig er* Mal. 26, 10 (E 26: Oçurı, 10); 15, 3 (E 15: Çaa-Höl III, 3). 141b-142a.

Clauson'un Mal. 15, 3 (E 15: Çaa-Höl III, 3) olarak verdiği yer Vasilyev'de 1. satırdır (1983: 21).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

én- ‘to descend, come down’: *bağım kelip esen énip* ‘my clan came and descended in safety’ Mal. 39, 4 (E 39: Kara-Yus I, 4). 168a-b.

Clauson’un Malov 1952’den hareketle verdiği Mal. 39, 4 verisi Mal. 38, 4 (E 38: Ak-Yus I, 4) olarak düzeltilmelidir. Krş. (Malov 1952: 68).

er ‘man’: *er* ve *er at* Mal. 26, 3 (E 26: Oçurı, 3); 26, 13 (E 26: Oçurı, 13); 2, 3 (E 2: Uyük-Arjan, 3); 2, 5 (E 2: Uyük-Arjan, 3). 192a-b.

erdem ‘manly qualities, bravery’: *erdem için* and *er erdem için* ‘because of his manly qualities’ Mal. 29, 4 ve 7 (E 29: Altın-Köl II, 4 ve 7). *erdem* ve *er erdem* Mal. 2, 3 (E 2: Uyük-Arjan, 3); 5, 1 (E 5: Barık I, 1). 206b.

erdemlig ‘possessing manly qualities, brave, virtuous’: *erdemligime* ‘my brave (followers)’ Mal. 28, 1 (E 28: Altın-Köl I, 1); 48, 8 (E 48: Abakan, 8). 212a.

Clauson’un Mal. 28, 1 olarak verdiği yer, Klyastornıy (1976: 261) ve Vasilyev’de 4 (1983: 25), Tekin’de F3 (1997: 211), Kormuşin’de ise 1. satır’dır (2008: 119).

eren ‘men’: *yüz eren* Mal. 10, 2 (E 10: Elegest I, 2). 232b.

Clauson’un Mal. 10, 2 olarak verdiği E 10: Elegest I yazıtının 2. satırında geçen *eren* okuyuşu, yazıt üzerinde çalışanlarca *erin* şeklinde okunmuş ve *er* sözcüğünün sonundaki +Xn ekinin araç durumu eki olduğu vurgulanmıştır. Krş. (Tekin 1995: 22), (Kormuşin 2008: 101).

é:ş ‘companion, comrade’, with some special applications like ‘spouse’: *éşim* Mal. 2, 1 (E 2: Uyük-Arjan, 1); 16, 2(?) (E 16: Çaa-Höl IV, 2); *éşime*: Mal. 51, 3 (E 51: Tuva D, 3). 253b-254a.

éşid- ‘to hear (something Acc.)’: Mal. 24, 2 (E 24: Haya-Baji, 2); 39, 4 ve 6 (E 39: Kara-Yus I, 4 ve 6). 257b-258a.

iç ‘the interior, or inside (of something)’: *Türgeş el içinte: beg ben* ‘I was a chief in the Türgeş realm’ Mal. 37, 3 (E 37: Tuba III, 3). 17a-b.

içre:ki: ‘situated within; belonging to the royal court’: *Kara: xan içregi: ben* ‘I was Kara Xan’s court chamberlain (?)’ Mal. 37, 1 (E 37: Tuba III, 1). *Küç Kıyağan içreki*: ‘Küç Kuyağan the court chamberlain’ (?) Mal. 4 (E 4: Ottuk-Daş I); 11, 1 (E 11: Begre, 1). 31a.

ini: ‘younger, brother’: *inim eçim* Mal. 28, 4 (E 28: Altın-Köl I, 4); *inim eçim* Mal. 18, 2 (E 18: Çaa-Höl VI, 2). 170a.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

Clauson'un Mal. 28, 4 olarak verdiği yer Klyāstornıy (1976: 261) ve Vasilyev'de 9 (1983: 25); Tekin'de R3 (1997: 211) ve Kormuşın'de ise 7. satırdır (2008: 119).

inilgü: This word has been read in two inscriptions and translated in various ways. It does not exist: *er erdem için inim eçim uyarın için beḡgü: min tike: berti: tört enelgü:(?) ertimiz bizni: erklig adırt(t)ı:* (or *adırtı:(?)*) 'because of my(?) manly qualities, and because of (the ability?) of my elder and younger brother, they erected my memorial stone; we were four ...' (Mal. 'we had four younger brothers', which is impossible), the lord (of the underworld) parted us'. Here to *n* seems to be a misreading, of *ö, ölgü:* might mean here 'destined to die'. 186b.

Clauson, bu madde başında Bilge Kağan yazıtının doğu yüzünün 33. satırında geçen *inilgü:* sözcüğünü incelemiş ve Yenisey yazıtlarından da örnek vermiştir. Gerçi geçtiği yeri bildirmemiş, yalnızca Mal. yazmakla yetinmiş olsa da E 28: Altın-Köl I yazıtının, Malov'a göre (1952: 54) 4 ve 5. satırında geçen bu ibare, Klyāstornıy (1976: 261) ve Vasilyev'de 8. ve 9. satır (1983: 25); Tekin'de R2 ve R3 (1997: 211); Kormuşın'de ise 7 ve 8. satır olarak verilmiştir (2008: 119). Malov *änilgü(?)* (1952: 54); Klyāstornıy'de *inelgü* (1976: 261); Vasilyev'de *t²ür²t²n²l²gü* (1983: 25); Tekin'de *iniligü* (1997: 211) ve Kormuşın'de ise *törtinligü* şeklinde okunmuştur (2008: 119). Clauson, Bilge Kağan yazıtının doğu yüzünün 33. satırında da geçen bu sözcüğün *ini: ölgü:* de okunabileceğini belirtmiş ancak madde başı olarak *inilgü:* şeklini benimsemiştir.

kaç- 'to flee, run away': *sizime: kırk yaşımda: kaç[ım]* 'I fled from you my (family) in my fortieth year' Mal. 16, 3 (E 16: Çaa-Höl IV, 3) (dubious, prob. a misreading of *azım*). 589b-590a.

Clauson'un Malov'dan hareket ederek verdiği E 16: Çaa-Höl IV yazıtının 3. satırının sonunda birkaç harflik bir boşluk bulunmaktadır. Malov'un *kaç-* olarak okumasının nedeni *ç* harfi ile geniz *n* sesini gösteren harfin birbirine benzemesidir. Yazıtın Malov'dan sonraki yayımlarında sözcüğün 'baba' anlamındaki *kaḡ* olduğu ve ardından da bir boşluk bulunduğu görülmektedir. Örneğin, Vasilyev'de *qn³* (1983: 21) ve Kormuşın'de (2. satır) *kaḡ...* (2008: 36) olarak verilmiştir. Bu bölüm *kaḡ[sız bolup]* şeklinde de tamamlanabilir.

kaḡın 'related by marriage, father-in-law': Mal. 17, 2 (E 17: Çaa-Höl V, 2). 602a.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

kağır ‘grim, brutal, oppressive, dangerous’: *kağı:r yağı:da*: ‘among the brutal enemy’ Mal. 27, 6 (E 27: Oya, 6); *kağır yağı:da*: Mal. 19, 1 (E 19: aa-Höl VII, 1). 603b.

kal- ‘to remain, to be only, to continue to be; to stop, come to a halt; to remain behind, become obsolete’: *bés yaşımta: kaşı:z kalıp* ‘I was left fatherless at the age of five’ Mal. 45, 2 (E 45: Köjeelig-Hovu, 2). 615b-616a.

kalın (of a solid object) ‘massive, dense’: *kalın yağıka: kaymatın tegipen* ‘attacking the enemy and showing no respect for them’ Mal. 28, 8 (E 28: Altın-Köl I, 8). 622a.

Clauson’un Malov’dan hareketle verdiği E 28: Altın-Köl I yazıtının 8. satırı Klyaştorıny (1976: 261) ve Vasilyev (1983: 25)’e göre 2; Tekin’e göre L2 (1997: 211) ve Kormuşın’e göre 5. satırdır (2008: 119).

xa:n a title at first practically syn. w. *xağan*, but later used mainly for a subordinate ruler; for the etymological connection between the two see *xağan: Tüpü:t xanka*: ‘to the king of Tibet’ Mal. 29, 8 (E 29: Altın-Köl II, 8); *Kara xan* Mal. 30, 4 (E 30: Uybat I, 4); 37, 1 (E 37: Tuba III, 1). 630a.

Clauson’un Mal. 29, 8 (E 29: Altın-Köl II, 8) olarak verdiği yer Klyaştorıny (1976: 262) ve Vasilyev’de 7 (1983: 25); Tekin’de R1 (1998: 6) ve Kormuşın’de ise 8. satırdır (2008: 121).

kaş ‘father’: *kaşım* Mal. 13, 3 (E 13: aa-Höl I, 3). 630b.

Clauson’un verdiği örnek Vasilyev (1983: 21) ve Kormuşın’de 4. satırda bulunmaktadır (2008: 33).

kaşız Priv. N./A. fr. *kaş: üç yaşımda: kaşı:z boldum* ‘I became fatherless at the age of three’ Mal. 6, 1 (E 6: Barık II, 1); *bés ya:şımda: kaşı:z kalıp* ‘being left fatherless at the age of five’ Mal. 45, 2 (E 45: Köjeelig-Hovu, 2). 640b.

kara: ‘black’: *kara boğun* ‘the ordinary people’ (as opposed to the aristocracy): *kara: bođu:n* Mal. 32, 6 (E 32: Uybat III, 6); 30, 4 (E 30: Uybat I, 4); 37, 1 (E 37: Tuba III, 1); *kara boğun* Mal. 3, 6 (E 3: Uyük-Turan, 6); *ürüñü:m kara:m* ‘my white and black’ Mal. 11, 3 (E 11: Begre, 3); 45, 7 (E 45: Köjeelig-Hovu, 7). 643b.

karđan- Refl. f. of *karđa-*, *karga:-*: ‘to curse’: *kadaşlarıñız karđanu:r* in read in Mal. 25, 6 (E 25: Oznaçennoe I, 6), but this part of the text is quite unreliable; ?read *kazđanur*. 655b.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

Clauson, Malov'un *kargan-* okuyuşunu kuşku ile karşılamış ve sözcüğün *kazgan-* olabileceğini belirtmiştir. Bu nedenle sözcüğün geçtiği cümleyi *kazgan-* maddesine almıştır. Bk. (683a). Sözcük, Malov'dan sonraki naşirler tarafından şu şekilde okunmuştur: Vasilyev sözcükteki harfi *r* değil *z* olarak teşhis etmiş ve *kazgan-* okunacak biçimde harf çevrimi yapmıştır (1983: 24). Kormuşin ise *kargan-* okumuştur (2008: 115).

kata: 'times': Mal. 31, 4 (E 31: Uybat II, 4) (*tegzin-*). 596a.

kazgan- 'to earn (wages by labour), to gain (profits by trade)': *éliniz üçü:n kazganu:* 'striving for success on behalf of your realm' Mal. 26, 4 (E 26: Oçurı, 4); *Él-çor éli:ne: kazgantım* 'I strove for the success of Él-çor's realm' 32, 8 (E 32: Uybat III, 8); (I went to the emperor of China and because of my manly virtues and toughness) *kazğandım* 'I acquired' (gold, silver, etc.) Mal. 11, 9 (E 11: Begre, 9); *xanıñız yoklaya:r kadaşlarıñız kazganu:r* 'your *xan* rises in importance, your kinsmen gain (wealth)' Mal. 25, 6 (E 25: Oznaçennoe I, 6). 683a-b.

ké:ş 'a quiver': *altu:nlig kéşig bélihte: bantım* 'I have bound the golden quiver round my waist' Mal. 3, 2 (E 3: Uyuk-Turan, 2); ditto (with minor changes) 10, 5 (E 10: Elegest I, 5); *altu:n kéş ağrıldım* 'I have parted from my golden quiver' Mal. 25, 3 (E 25: Oznaçennoe I, 3). 752b.

kéyik (?g-) 'wild four-legged game animal': *kéyik* Mal. 44, 2 (E 44: Kızıl-Çiraa II, 2). 755a-b.

kıl- 'to do (something); to make (someone something)': *Külüğ Totok éçim kişi: kıldı:* 'my elder brother Külüg Totok brought me up' (lit. 'made me a man') Mal. 6, 2 (E 6: Barık II, 2). 616a-b.

kırk 'forty': *sekiz kırk yaşıma:* 'in my 38th year' Mal. 29, 4 (E 29: Altın-Köl II, 4); *tokuz kırk yaşımda:* 'in my 39th year' Mal. 10, 5 (E 10: Elegest I, 5); 23, 1 (E 23: Çaa-Höl XI, 1). 651a.

Clauson'un Malov'dan hareket ederek Altın-Köl II yazıtının 4. satırında geçtiğini bildirdiği örnek cümle Klyaştorıny (1976: 262) ve Vasilyev'de 6 (1983: 25); Tekin'de F4 (1998: 6) olarak verilmiştir. *Kırk* sözcüğü için verilen bir diğer örneğin ise E 10: Elegest I yazıtının 5. satırında geçtiği ifade edilmiştir. Malov'dan sonraki naşirlerden Vasilyev *tokuz sekiz* okumaya elverişli bir harf çevrimi vermiştir (1983: 18). Yazıtın müstakil yayımını yapan Tekin de *tokuz säkiz* okuyup ibarede yaklaşıklık ifadesi olduğunu belirtmiş, ibarenin *säkiz tokuz* yazılmasının beklendiğini ifade etmiştir (1995: 24). Kormuşin ise hem 1997 yayımında hem de 2008 yayımında *tokuz säkizon* olarak okumuştur (1997: 237) ve (2008: 101). Yazıtın, N. Bazilhan

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

başkanlığında hazırlanan *TÜRİK BİTİG Electronic Database Ethno-cultural and Archeological Data* adlı elektronik veri tabanında verilen estampaj görüntüsünde de *säkizon* okumaya elverişli bir yazım bulunmaktadır. Bk. http://irq.kaznpu.kz/show_big.php?fn=526 (01.04.2009).

kı:z ‘girl, unmarried woman’: (I could not stay with) *oğlanım küdegi:lerim kız kelinlerim* ‘my sons, sons-in-law, daughters, and daughters-in-law’ Mal. 3, 6 (E 3: Uyük-Turan, 6); *kız oğlum* ‘my daughters’ 22, 1 (E 22: Çaa-Höl X, 1); 16, 1 (*yalñu:s*) (E 16: Çaa-Höl IV, 1). 679b-680a.

Clauson, Mal. 16, 1 (E 16: Çaa-Höl IV, 1) olarak verdiği yerde Malov’un *yañus* okuyuşunu parantez içerisinde *yalñu:s* olarak düzeltmek istemiştir. Sözcüğün yazımında gerçekten de *l* harfi yoktur. Clauson, sözcüğü *yalñu:s* maddesinde almıştır. Krş. *yalñu:s*.

kisi: ‘wife’: *kuyda: kisime:* (instead of the usual *kunçu:yıma:*) ‘to my wife in the women’s apartments’ Mal. 18, 3 (E 18: Çaa-Höl VI, 3). 749a.

kişi: ‘man, person, human being’: (I was left an orphan at the age of three, my elder brother) *kişi: kıldı:* ‘made a man of me’ Mal. 6, 2 (E 6: Barık II, 2). 752b-753a.

kök:k ‘the sky, sky-coloured, blue, blue-grey’: (I have parted from) *kök teñri:de: kün a:y* ‘the sun and moon in the blue sky’ Mal. 10, 3 (E 10: Elegest I, 3); 45, 5 (E 45: Köjeelig-Hovu, 5). 708b-709a.

kökmek quite clearly legible in the photograph; according to Mal. it survives in Sarığ Yugur *kegmek*; *Keri kökmek* ‘a kind of deer’; in Malov, *Yazık zheltykh uigurov*, Alma Ata, 1957, p. 65 it appears as *kegmik* ‘A kind of stag (Chinese chi nien) the size of a female donkey’: (I killed seven wolves, but) *barsığ kökmekig ölürmedim* ‘did not kill leopards or stags’ Mal. 11, 10 (E 11: Begre, 10). 711b.

köni: (g-) ‘straight; upright’: *Köni: Tirig* P.N. Mal. 6, 1 (E 6: Barık II, 1). 726b-727a.

közñü: (g-) ‘mirror’: [*sek*]iz bağı:r köznü:si: on kara: közñü:si: ‘his eight copper mirrors and ten black mirrors’ Mal. 26, 11 (E 26: Oçurı, 11). 761b.

Clauson’un verdiği *közñü:* ‘mirror’ için Irk Bitig’deki örneğin dışında başka veri bulunmamaktadır. Vasilyev bu bölümü *küzñy:un¹qr¹a* şeklinde bir harf çevrimi ile vermiş (1983: 24); Kormuşin ise çok daha farklı okumuştur: *köz süsi on kara* (2008: 18).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

kunçu:y the Chinese phr. *kung chu* 'daughter of the emperor' (Giles 6, 568 (q.v.) 2526): *kuyda: kunçu:yım* 'my consort in the women's apartments' Mal. 27, 2 (E 27: Oya, 2). 635a.

kuy 'the women's apartments', Chinese l.-w., see above: (I have been parted from) *kuyda: kunçuy[ıma:]* 'my consorts in the women's apartments' Mal. 27, 2 (E 27: Oya, 2); *kuyda: kadaşıma: kunçuyıma:* 'from my kinsfolk and consorts in the women's apartments' Mal. 29, 3 (E 29: Altın-Köl II, 3); *kuyda: kunçuyım* Mal. 3, 1 (E 3: Uyük-Turan, 1); *kuydaki kunçuyımğa:* Mal. 6, 4 (E 6: Barık II, 4). *kuyda: kunçuyımğa:* 7, 4 (E 7: Barık III, 4). 674a.

Clauson'un Mal. 29, 3 (E 29: Altın-Köl II, 3) olarak verdiği yer, Klyaştorıny (1976: 262) ve Vasilyev'de 5 (1983: 25); Tekin'de F2 (1998: 6) olarak verilmiştir.

kü:ç (gü:c) 'strength': (you were a tough archer) *utsar küç ertiniz* 'you were strong in conquering' Mal. 28, 2 (E 28: Altın-Köl I, 2). 693a-b.

Clauson'un Mal. 28, 2 (E 28: Altın-Köl I, 2) olarak verdiği yer Klyaştorıny (1976: 261) ve Vasilyev'de 5 (1983: 25); Tekin'de F1 (1997: 211) ve Kormuşın'de ise 2. satırdır (2008: 119).

kü:çlüg (g-) 'strong, powerful; violent, oppressive, and the like': *küçlügin için* 'because he was strong' Mal. 49, 4 (E 49: Bay-Bulun II, 4). 697a-b.

küde:gü: 'son-in-law; daughter's husband'. Mal. 3, 6 (*kı:z*) (E 3: Uyük-Turan, 6). 703a.

kül either a. P. N., or more probably a title, very common in the early period; the vowel is uncertain but as the Chinese character used to transcribe it was *k'üe*, Middle Chinese (Pulleyblank) *k'iwât* (Giles 3, 252) *-ü-* is perhaps likelier than *-ö-*; Kaş.'s etymology is obviously preposterous: *Küç Kül Totok* Mal. 25, 2 (E 25: Oznaçennoe I, 2). 715a-b.

kü:lüg 'famous': *külüğ kadaşım* 'my famous kinsmen' Mal. 3, 6 (E 3: Uyük-Turan, 6); *Külüğ* P. N. Mal. 3, 3 (E 3: Uyük-Turan, 3); 6, 2 (E 6: Barık II, 2). 717b-718a.

kümüş (g-) 'silver': Mal. 11, 9 (*altu:n*) (E 11: Begre, 9); (in Mal. 44 and 45 *kümüş* is an error for the tribal name *Kümüül*). 723b-724a.

Clauson'un Mal. 44 ve 45'te Malov'un *Kümüül* yerine *Kümüş* okuduğunu belirttiği yer Mal. 44: E 44: Kızıl-Çıraa II yazıtının 5. satırdır (1952: 80). Kızıl-Çıraa II yazıtının 5. satırı Vasilyev (1983: 31) ve Kormuşın tarafından 4. satır olarak verilmiştir (2008: 133).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

Clauson'un Mal. 45'te bulunduğunu bildirdiği örnek Malov'da 9. ve 10. satırda bulunmakta olup 9. satırdaki sözcük *kümüş* olarak bırakılmış ancak 10. satırdaki sözcük *kümüş* okunup (*Kümüil?*) şeklinde not düşülmüştür (1952: 82). Vasilyev (1983: 31) ve Kormuşin (2008: 136) Köjeelig-Hovu yazıtının hem 9. hem de 10. satırındaki sözcüklerin ikisini de *kümüil* okumuştur.

kün (g-) 'the sun; day': *teñri:deki: künke:* 'the sun in the heavens' Mal. 7, 3 (E 7: Barık III, 3); *kün ay* Mal. 10, 3 (E 10: Elegest I, 3); 11, 1 (E 11: Begre, 1). 725a-b.

kün has been read in various passages, almost certainly wrongly: *kün* Mal. 3, 1 (E 3: Uyük-Turan, 1). 725b-726a.

Clauson'un Mal. 3, 1 olarak verdiği E 3: Uyük-Turan yazıtının 1. satırındaki sözcük Vasilyev tarafından *kün* (1983: 15), Kormuşin tarafından ise *kin* okunmuştur (2008: 93).

künj 'female slave': *künj yutuz* 'female slave and wife' Mal. 42, 1 (E 42: Bay-Bulun I, 1). 726a.

oğul 'offspring, child': *oğlı:* Mal. 30, 2 (E 30: Uybat I, 2). *sü teñi: yeti: biñ oğlan erti:* Mal. 26, 8 (E 26: Oçurı, 8); *on ay élti: ögüm oğlan tuğdım* 'I was born a boy (not. Plur.) whom his mother had carried for ten months' 29, 5 (E 29: Altın-Köl II, 5); *oğım, oğlı; oğlanım* Mal. 1, 1 (E 1: Uyük-Tarlak, 1); *oğlan atım* 45, 1 (E 45: Köjeelig-Hovu, 1). 83b-84a.

Clauson'un Mal. 29, 5 olarak verdiği satır, Klyastornıy (1976: 262) ve Vasilyev (1983: 25)'de 1; Tekin'de L1 (1998: 6) ve Kormuşin'de ise 5. satırdır (2008: 121).

o:n 'ten': Mal. 26, 11 (E 26: Oçurı, 11); 28, 7 (E 28: Altın-Köl I, 7); 29, 5 (E 29: Altın-Köl II, 5); 30, 2 (E 30: Uybat I, 2). 166b.

ö:g 'mother': *ögüm* Mal. 28, 7 (E 28: Altın-Köl I, 7); 29, 5 (E 29: Altın-Köl II, 5). 99a.

öge: 'Counsellor': *él ögesi:* 'counsellor of the realm' Mal. 26, 1 (E 26: Oçurı, 1). 101a.

ögsüz (ö:gsüz) 'motherless': *ögsü:z bolu:p* 'became motherless' Mal. 45, 2 (E 45: Köjeelig-Hovu, 2). 116b-117a.

öl- 'to die': Mal. 26, 5 (E 26: Oçurı, 5). 125b-126a.

ölüg 'dead; a dead person, corpse': *tirig ölüg ara:* 'between the living and the dead' Mal. 26, 1 (E 26: Oçurı, 1). 142a-b.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

ölür- (?*ölör-*) the earlier Caus. f. of *öl-* 'to kill': *tok(k)uz altmış er ölü:رمىş* 'I killed 59 men' Mal. 48, 3 (E 48: Abakan, 3); *yeti: böri: ölürdim* 'I killed seven wolves' Mal. 11, 10 (E 11: Begre, 10); Mal. 44, 3 (E 44: Kızıl-Çıraa II, 3); 49, 3 (E 49: Bay-Bulun II, 3). 151a.

özlük 'personal, spirited, a high bred bloodhorse': *özlük at* Mal. 28, 3 (E 28: Altın-Köl I, 3). 286b.

Clauson'un Mal. 28, 3 (E 28: Altın-Köl I, 3) olarak verdiği yer Klyaştorıny (1976: 261) ve Vasilyev'de 6 (1983: 25); Tekin'de F2 (1997: 211) ve Kormuşın'de 3. satır olarak verilmiştir (2008: 119).

saç 'hair': *kara: saçı:n teg* 'as his black hair' Mal. 26, 7 (E 26: Oçurı, 7). 794a.

saşu:n/seyü:n The Chinese title *chiang chün* (Giles 1, 212 3, 276; Pulleyblank, Middle Chinese *tsiaŋ kiuŋn*) 'army commander, general': *Tarkan Saşu:n men* Mal. 32, 7 (E 32: Uybat III, 7); *er başı: saşu:n ölü:ri:p* 'killing the general, the leader of men' Mal. 48, 3 (E 48: Abakan, 3); *Boyla: Saşu:n* Mal. 12, 1 (E 12: Aldı-Bel I, 1). 840b.

si:z 'you': *siz élime:* 'from you my realm' Mal. 1, 1 (E 1: Uyuk-Tarlak, 1), and *sizime:* 'from you who belong to me'. 860a.

su:v 'water': *yerime: ayıta: suvıma: adrıldım* 'I have said farewell to my land and parted from my water' Mal. 11, 4 (E 11: Begre, 4); *yérim suvı:m sizime* Mal. 45, 6 (E 45: Köjeelig-Hovu, 6). 783a-b.

sü: 'army': *sü:* has been read in several inscriptions, but the only clear case is Mal. 26, 8 (E 26: Oçurı, 8). 781a-b.

tarşan (?*darşan*) a title great antiquity: *Çavuş Tun Tarşan* Mal. 30, 3 (E 30: Uybat I, 3); *Tarşan Saşu:n* 32, 7 (E 32: Uybat III, 7). 539b-540a.

ta:ş (?*d-*) 'stone': *Kaşuk taş bal[balı:]* 'the stone *balbal* of Kaşuk' (?) Mal. 34 (E 34: Uybat V); *taşı:n bunta: tıkti:* (my people) 'erected their (memorial) stone (to me) here' Mal. 49, 4 (E 49: Bay-Bulun II, 4). 557a-b.

tavğaç the name of a Turkish tribe transcribed in Chinese *t'o po* (Giles 11, 336 9, 335; Pulleyblank, Middle Chinese *t'ak bat*): (when I was 20 years old) *tavğaç xanğa: bardım* 'I went to the emperor of China' Mal. 11, 9 (E 11: Begre, 9). 438a-b.

teg- (*d-*) 'to reach (a place Dat.), to attack (someone), to touch (someone), to concern (someone), to be worth (i.e. to reach a price of, so much)': *yağ[ı:ka:] tegmiş* 'when he attacked the enemy' Mal. 26, 8 (E 26: Oçurı, 8); 28, 8 (E 28: Altın-Köl I, 8). 476a-b.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

Clauson'un Mal. 28, 8 (E 28: Altın-Köl I, 8) olarak verdiği yer Klyaştorımy (1976: 261) ve Vasilyev'de (1983: 25) 2. satır; Tekin'de L2 (1997: 211) ve Kormuşın'de 5. satırdır (2008: 119).

tégin (?tégi:n) 'prince, a son, or grandson, of a ruling *xağan*': *er atım Yaruk Tegin* 'my adult name was Yaruk Tegin' Mal. 15, 1 (E 15: Çaa-Höl III, 1). 483a-b.

Clauson'un Mal. 15, 1 olarak verdiği yer Vasilyev'de 3. satır olarak verilmiştir (1983: 21).

teñ (d-) 'equal' (to something else), hence 'equivalent' (to something else) and, of the two pans on a pair of scales 'level' (equal to one another): *yağ[ıka:] tegmi:ş sü teñi: yeti: biñ oğlan erti:* 'the (size of the) army which attacked the enemy was equal to seven thousand young men' Mal. 26, 8 (E 26: Oçurı, 8); *bođu:n téñin bili:r erti* 'he knew the value (?) of the people' 32, 3 (E 32: Uybat III, 3). 511a.

teñri: 'the physical sky, Heaven, God': *üze: teñri: yarlıkadı:* Mal. 32, 5 (E 32: Uybat III, 5); (?) 36, 2 (E 36: Tuba II, 2); *kök teñri:de: kün ay* 'the sun and moon in the blue sky' Mal. 10, 3 (E 10: Elegest I, 3); 45, 5; *teñri: élim* 'my divine realm' 3, 2 (E 3: Uyuk-Turan, 2); 14, 3 (E 14: Çaa-Höl II, 3). 523b-524a.

terken a royal title slightly inferior to *xağan*, often but not always applied to females, and in that case more or less equivalent to 'queen': *Uruñu: Külüg Tok Böğü: Terkenje* P. N. Mal. 10, 6 (E 10: Elegest I, 6). 544b.

tevey (d): 'camel': Mal. 11, 9 (E 11: Begre, 9); 46, 3 (E 46: Telee, 3) (*egri: teve:*). 447b-448a.

tezig Dev. N./A. fr. *tez-*: *tezi:g kényikde alp men* 'I am tough among the flying deer' Mal. 44, 2 (E 44: Kızıl-Çıraa II, 2). 574a.

tik- (d-) 'to insert (something Acc., in something else Dat.), to erect (a memorial stone), to plant (a plant)': Mal. 28, 4 (E 28: Altın-Köl I, 4). 476b.

tirig (d-) 'living, alive; life': *Köni: Tirig* P. N.(?) Mal. 6, 1 (E 6: Barık II, 1). 543b.

toğan (d-) 'falcon': *Külüg Toğan* P. N. Mal. 44, 7 (E 44: Kızıl-Çıraa II, 7). 470b.

Clauson'un Mal. 44, 7 olarak verdiği yer Vasilyev (1983: 31) ve Kormuşın'de 6. satırdır (2008: 133).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

tokku:z (d-): 'nine': *tokuz* Mal. 30, 2 (E 30: Uybat I, 2); 32, 10 (E 32: Uybat III, 10); *tokuz* Mal. 23, 1 (E 23: Çaa-Höl XI, 1); 51, 2 (E 51: Tuva D, 2); 45, 2 (E 45: Köjeelig-Hovu, 2). 474b.

Clauson'un Mal. 30, 2 olarak verdiği yer, Kormuşin'de 1. satır (2008: 122); Mal. 23, 1 olarak verdiği yer ise Kormuşin'de 3. satırdır (2008: 114).

totok 1.-w. Chinese *tu-tu* (Giles 12, 050 12, 057; Pulleyblank, Middle Chinese *tou tok*) 'military governor' (of a district or region): *Könç Toto:k* Mal. 35, 2 (E 35: Tuba I, 2); *Él Toğan Totok* Mal. 1, 2 (E 1: Uyük-Tarlak, 2). 453a.

tuğ- (d-): 'to be born': *on ay éltidi: ögim oğlan tuğdım* 'I was born a boy carried (in her womb) by my mother for ten months' Mal. 29, 5 (E 29: Altın-Köl II, 5); 26, 2 (E 26: Oçurı, 2); 48, 5 (E 48: Abakan, 5). 465a-b.

Clauson'un Mal. 29, 5 (E 29: Altın-Köl II, 5) olarak verdiği yer, Klyaştorıny (1976: 262) ve Vasilyev'de 1 (1983: 25); Tekin'de L1 (1998: 6); Kormuşin'de ise 5. satırdır (2008: 121).

tutuğ Dev. N. fr. *tut-*: *otuz erig başlayu: tutuğka: badı erinç* Mal. 32, 12 (E 32: Uybat III, 12). 452b-453a.

tüşür- (d-): 'to let fall, to order to dismount': *iniñizke: éçiñizke: ingen yüki:* (sic, but dubious?) *siz* (? so read, Malov has *ıñz*) *tüşürtiñiz* 'you have allowed your younger and elder brothers to lay down a female camel's load' Mal. 28, 9 (E 28: Altın-Köl I, 9). 566a.

ulğa:δ- Intrans. Den. V. fr. *uluğ*; 'to become big, or bigger; to grow up': *eri:n ulğa:t(t)ım* 'I grew up to manhood' Mal. 29, 5 (E 29: Altın-Köl II, 5); *buñu:suz ulğa:t(t)ım* 'I grew up free from care' Mal. 7, 2. 138b.

Clauson'un Mal. 29, 5 (E 29: Altın-Köl II, 5) olarak verdiği yer, Klyaştorıny (1976: 262) ve Vasilyev'de 1 (1983: 25); Tekin'de L1 (1998: 6); Kormuşin'de ise 5. satırdır (2008: 121).

uluğ 'big, great', physically and metaph., including such usages as 'grand (father); eldest (son)': Mal. 29, 1 (E 29: Altın-Köl II, 1); 38, 3 (E 38: Ak-Yus I, 3). 136b.

Clauson'un Mal. 29, 1 (E 29: Altın-Köl II, 1)'de geçtiğini belirttiği örnek, Klyaştorıny (1976: 262) ve Vasilyev'de 3 (1983: 25); Tekin'de F3 (1998: 6); Kormuşin'de ise 3. satır olarak verilmiş ancak oldukça farklı okumuştur (2008: 121). Yine Clauson'un Mal. 38, 3 (E 38: Ak-Yus I, 3) olarak verdiği yer de Vasilyev'ce farklı değerlendirilmiş ve *b¹ur²t¹m* şeklinde bir harf çevrimi yapılmıştır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

uma:y ‘placenta, afterbirth’ also used as the name of the (only?) Turkish goddess, whose particular function was to look after women and children, possibly because this, object was supposed to have magic qualities: Mal. 28, a (3 olmalı?) (E 28: Altın-Köl I, 3). 164b-165a.

Clauson’un Mal. 28, a olarak verdiği yer, Klyaştorını (1976: 261) ve Vasilyev’de 6 (1983: 25); Tekin’de (F2) (1997: 211); Kormuşin’de ise 3. satır olarak verilmiştir (2008: 119).

urı: ‘male child, son’: *urı: oğlan* ‘sons’ Mal. 26, 2 (E 26: Oçurı, 2); *yéti urı: oğul için tike: bertimiz* ‘we erected (this memorial) for his seven sons’ 48, 9 (E 48: Abakan, 9).

uruğ ‘seed, pip, kernel’. Mal. 32, 15 (E 32: Uybat III, 15). 214b.

uyar ‘ability; because of the ability of my hundred kinsmen’: Mal. 10 (E 10: Elegest I), 17 (E 17: Çaa-Höl V) ve 28 (E 28: Altın-Köl I). *yüz er kadaşım uyarın için* ‘because of the ability of my hundred kinsmen’ Mal. 28, 4 (E 28: Altın-Köl I, 4); *uyar kadımın için* 17, 2 (E 17: Çaa-Höl V); *uyar begimke: ... uyar kadaşımka:* 17, 3 (E 17: Çaa-Höl V). 275b.

üçün ‘because of, for the sake of, for’: *er erdemim için* ‘because of my manly qualities’ Mal. 11, 9 (E 11: Begre, 9); 24, 5 (E 24: Haya-Baji, 5). 28b-29a.

ürünj ‘white’: *ürünjümig kara:miğ a:zdım* ‘I strayed from(?) my white and black (livestock?)’ Mal. 11, 3 (E 11: Begre, 3); *ürünjü:m kara:m* 45, 7 (E 45: Köjeelig-Hovu, 7). 233b-234a.

üze: ‘above, on high, upon, on’: *üze: teñri: yarlıkadı:* ‘heaven on high decreed’ Mal. 32, 5 (E 32: Uybat III, 5). 280b-281a.

yağı: (δ-) ‘enemy, hostile’: Mal. 27, 6 (*kağır*) (E 27: Oya, 6); Mal. 19, 1 (*kağır*) (E 19: Çaa-Höl VII, 1). 898a-b.

yağı:la:- (δ-) ‘to be hostile to, engage in hostilities with (someone Acc.)’: Mal. 45, 4 (*élle:-*) (E 45: Köjeelig-Hovu, 4). 903b.

yala:vaç/yala:waç/yala:var an Iranian l.-w.; *-va:ç/-wa:ç* is an Iranian word meaning ‘voice’: ‘a diplomatic envoy from one ruler to another, ambassador’: *erdem için Tüpü:t xanka: yalavaç bardım kelmetim* (?so read) ‘because of my manly virtues I went as ambassador to the Xan of Tibet and did not return’ Mal. 29, 8 (E 29: Altın-Köl II, 8); *Kara: xanka: barıpan yalavaç barıpan kelmediñiz* ‘you went as ambassador to the Karaxan and did not return’ Mal. 30, 5 (E 30: Uybat I, 5). 921a.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

Clauson'un Mal. 29, 8 (E 29: Altın-Köl II, 8)'de geçtiğini belirttiği örnek, Klyāštorniy (1976: 262) ve Vasilyev'de 7 (1983: 25); Tekin'de R1 (1998: 6); Kormuşin'de ise 8. satır olarak verilmiştir (2008: 121).

yalḡu:s 'alone, only; solitary': *yalḡu:s kızıma*: 'my only daughter' Mal. 16, 1 (E 16: Çaa-Höl IV, 1). 930b-931a.

yarlıka:- crasis of **yarlıḡka:-* 'to be gracious, compassionate; to commiserate': Mal. 32, 5 (*üze:*) (E 32: Uybat III, 5). 968a-b.

ya:ş (?ñ-) 'fresh, moist'; 'green vegetables'; 'running with moisture; tears'; 'fresh every year' 'a year of one's life': *yaş* 'year of one's life' Mal. 32, 16 (*ağır-*) (E 32: Uybat III, 16); *altmış yaşında*: 'in my sixtieth year' Mal. 1, 1 (E 1: Uyuk-Tarlak, 1); 3, 4 (E 3: Uyuk-Turan, 4); 6, 1 (E 6: Barık II, 1); 11, 1 (E 11: Begre, 1); 21, 2 (E 21: Çaa-Höl IX, 2); 45, 2 (*kaşsız*) (E 45: Köjeelig-Hovu, 2). 975b-976a.

yegen (?yégen) 'the son of a younger sister or daughter': *Öz Yégen Alp Turan* P. N. Mal. 5, 2 (E 5: Barık I, 2); *Yegen Bilge: Saḡuḡ* P. N. Mal. 24, 6 (E 24: Haya-Baji, 6). 912b-913a.

yégirmi: 'twenty': *yeti: yegirmi:* 'seventeen' Mal. 26, 5 (E 26: Oçurı, 5); *altı: yegi:rmi: yaşıma:* 'in my sixteenth year' Mal. 48, 7 (E 48: Abakan, 7); *yegi:rmi:* Mal. 5, 2 (E 5: Barık I, 2); *yegirmi:* 11, 1 (E 11: Begre, 1); *yégirmi* Mal. 45, 2 (E 45: Köjeelig-Hovu, 2). 915b.

yé:r 'ground; earth (as opposed to sky), land, soil, place': Mal. 11, 4 (*su:v*) (E 11: Begre, 4). 954a-b.

yérle:- Den. V. fr. *yé:r: élimke: erdem için men yerledim* 'because of my manly virtues I established myself in my realm' Mal. 29, 7 (a dubious text) (E 29: Altın-Köl II, 7); *Kara: Seḡirig yerledim* 'I made Kara Seḡir my home' Mal. 24, 5 (E 24: Haya-Baji, 5). 968a.

Clauson'un Mal. 29, 7 olarak verdiği ilk örnek Mal. 28, 7 olarak düzeltilmelidir. Clauson'un Malov'dan hareketle verdiği bu örnek Malov'da 7. satırdır (1952: 55). E 28: Altın-Köl I yazıtında geçen bu örnek Klyāštorniy'da 1. satırda verilmiş ve *yerledim* şeklinde okunmuştur (1976: 261). Vasilyev de 1. satır olarak vermiş ancak ilgili yeri okumamış boş bırakmıştır (1983: 25). Tekin, satırı L1 olarak vermiş ve *yirildim [ā]* olarak okumuştur (1997: 211 ve 213). Kormuşin ise 4. satır olarak belirlemiş ve *ärlädim-ä* olarak okumuştur (2008: 119). Clauson'un verdiği diğer örneğin ise E 24: Haya-Baji yazıtının 5. satırında geçtiği belirtilmiştir. Bu örnek İ. L. Kızlasov'da 7. satır olup, Kızlasov da tıpkı Malov gibi *yerledim* okumuştur (1994: 194).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

yétmiş ‘seventy’: *yetmiş* Mal. 41, 9 (E 41: Hemçik-Çırgakı, 9); 42, 3 (E 42: Bay-Bulun I, 3); 49, 2 (E 49: Bay-Bulun II, 2). 891b.

yétti: (yéddi:) ‘seven’: *yeti: yegermi: (yegirmi* olarak düzeltilmelidir. Krş. (Malov 1952: 49)) ‘seventeen’ Mal. 26, 5 (E 26: Oçurı, 5); *yeti:* Mal. 48, 9 (E 48: Abakan, 9). 886a.

yıl ‘year’: *kırk yıl* ‘for forty years’ Mal. 45, 4 (E 45 Köjeelig-Hovu, 4). 917a.

yülki: ‘livestock, quadrupeds’: Mal. 26, 6 (*tamğalığ*) (E 26: Oçurı, 6); *tört adak<liğ> yülkim* ‘my four-footed livestock’ (in antithesis to ‘my eight-legged *barım*’) Mal. 10, 10 (E 10: Elegest I, 10); 11, 3 (E 11: Begre, 3); 46, 3 (? , misread) (E 46: Telee, 3). 925b-926a.

Clauson’un Mal. 10, 10 (E 10: Elegest I, 10) olarak verdiği yer, Vasilyev (1983: 18), Tekin (1995: 20) ve Kormuşin’de 11. satırdır (2008: 101).

yoğla:- (δ-): ‘to celebrate a funeral feast’: *yoğladınız* Mal. 42, 5 (E 42: Bay-Bulun I, 5). 902b.

yo:k ‘having nothing’: *beñü:si: yok ermiş* ‘he had no memorial’ Mal. 9, 3 (E 9: Kara-Sug, 3). 895b-896a.

yolçı: ‘guide’: *y[ol]çı* Mal. 44, 2. (is corrected to *yağı:çı:* in Scherbak’s revised text). (E 44: Kızıl-Çıraa II, 2). 921b.

Clauson’un Malov’dan hareket ederek verdiği *yolçı* sözcüğü Vasilyev tarafından *y’ğçı* (1983: 31), Kormuşin tarafından da *yagıçı* olarak okunmuştur (2008: 133).

yunt (yund) ‘horse’: *altı: biñ yuntum* ‘my 6.000 horses’ Mal. 3, 5 (E 3: Uyük-Turan, 5); 45, 8 (*boδrak*) (E 45: Köjeelig-Hovu, 8). 946a-b.

yurç ‘one’s wife’s younger brother; junior brother-in-law’: (I have been parted from) *éçi:m yurçımka* ‘my elder brother(s) and junior brother(s)-in-law’ Mal. 17, 2 (E 17: Çaa-Höl V, 2). 958a.

yutuz ‘wife; slave girl’: *boδunıma: oğlıma: yutuzıma: adrıltım* ‘I have been parted from my people, children, and wives’ Mal. 43, 1-2 (E 43: Kızıl-Çıraa I, 1-2); 42, 1 (?küñ) (E 42: Bay-Bulun I, 1). 894b-895a.

yü:z ‘a hundred’: *yüz* ‘a hundred’ Mal. 9, 3(?) (E 9: Kara-Sug, 3); 10, 2 (E 10: Elegest I, 2). 983a.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

2. Sonuç:

S. G. Clauson EDPT'de söcükleri etimolojik bakımdan incelerken Yenisey yazıtlarına da başvurduğu görülmektedir. Örneklemediği Yenisey yazıtlarını Malov'un 1952 yılında yayımladığı *Yeniseyskaya Pis'mennost' Tyurkov, teksti i perevodı* adlı eserindeki 51 yazıttan hareket ettiği ancak kimi zaman başka araştırmacıların müstakil yazıt yayımlarından yararlandığı ve düştüğü notlarla da Malov'un eserinde verilen fotoğraflardan farklı okuyuşlar çıkardığı da anlaşılmaktadır.

KISALTMALAR

- E : Yenisey Yazıtları.
EDPT : bk. S. G. CLAUSON (1972).
Mal. : bk. S. E. MALOV (1952).

KAYNAKÇA

- CLAUSON, S. G. (1972): *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*. Oxford: Oxford University.
- KIZLASOV, İ. L. (1994): *Runiçeskie Pis'mennosti Yevraziyskih Stepey*. Moskova: Rossiyskaya Akademiya Nauk, Institut Arheologii.
- KIZLASOV, L. R. (1960): Novaya datirovka pamyatnikov yeniseyskoy pis'mennosti. *Sovyetskaya Arheologiya* 1960/3, 152-161.
- KLYAŞTORNIY, S. G. (1976): Steli zolotogo ozera (k datirovke eniseyskih runiçeskih pamyatnikov). S. G. KLYAŞTORNIY - Yu. A. PETROSYAN - E. R. TENİŞEV (eds.): *Turcologica* 1976 (K Semidesyatiletıyu Akademika A. N. Kononova). Leningrad: Akademiya Nauk SSSR, 258-267.
- KORMUŞİN, İ. V. (1997): *Tyurkskie Yeniseyskie Epitafii, Teksti i İssledovaniya*. Moskova: Nauka.
- KORMUŞİN, İ. V. (2008): *Tyurkskie Yeniseyskie Epitafii, Grammatika, Tektologiya*. Moskova: Nauka.
- MALOV, S. E. (1952): *Yeniseyskaya Pis'mennost' Tyurkov, teksti i perevodı*. Moskova-Leningrad.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

-
- TEKİN, Talat (1995): Elegest (Körtle Han) Yazıtı. *Türk Dilleri Araştırmaları* 5, 19-32.
- TEKİN, Talat (1997): The first *Altınköl* Inscription. *Turkic Languages* 1/2, 210-226.
- TEKİN, Talat (1998): The Second *Altınköl* Inscription. *Türk Dilleri Araştırmaları* 8, 5-14.
- TEKİN, Talat (2000a): İkinci Bay-bulun (= E 49) Yazıtı. *Türk Dilleri Araştırmaları* 10, 81-90.
- TEKİN, Talat (2000b): *Orhon Türkçesi Grameri*. Ankara: Sanat Kitabevi.
- VASİLYEV, D. D. (1983): *Korpus Tyurkskih Runičeskih Pamyatnikov Basseyna Yeniseya*. Leningrad: Akademiya Nauk SSSR.
- http://irq.kaznpu.kz/show_big.php?fn=526 (01.04.2009).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*